

Büyük ve Kozmopolit

90 yıl boyunca, *Tyrannosaurus rex*, karadaki tüm yırtıcı hayvanların tartışılmaz devi olmuştur. O gerçekten de en büyüktü. Ancak, 1995'de, Arjantin'deki paleontologlar, *Giganotosaurus* olarak adlandırılan, olasılıkla daha ağır, kesinlikle 12,2 m uzunluğunda ve 70 milyon yıl önce yaşayan ve *T. rex* kadar eskiye dayanan yeni bir dinazor keşfettiler. Geçtiğimiz yıl, bu sefer Afrika'dan, *T. rex*'le aynı büyüklükte olan bir diğer yırtıcı hayvanla ilgili bir rapor geldi.

Günümüzde, dinozor paleontologları için bir nevi Amerika'nın eski Vahşi Batısı gibi olan Afrika'da, *T. rex* gibi görkemli fosiller bulunmayı bekliyor. 1993 yılında Chicago Üniversitesi'nden Paul Sereno, Sahara'ya uzun yolculuklar düzenlemeye başladı ve zorlu koşullara rağmen Nijer'de ilginç türler ortaya çıkardı. İki yıl sonra, Fas ve Cezayir arasındaki sınırın yakınında çalışırken, etobur bir dinozorun kafatasının arka kısmına uyan tokmak şeklinde bir kemik parçasıyla karşı karşıya geldi. Daha ayrıntılı bir araştırma yaptığında, yakınlarda, kayalara yerleştirilmiş dev mızrak başları gibi 25 cm uzunluğunda diş kalıntılarını buldu. Sonuçta, hayvanın kafatasının yarısından fazlasını ve üç omur buldu.

Chicago'ya döndüğünde bu parça ve kalıntıları 90 milyon yıllık *T. rex* büyüklüğünde bir canavarın içine yerleştirdi ve bunun *Carcharodontosaurus* olarak bilinen, pek sık rastlanmayan bir tür olduğunu fark etti. Bu türü, on yıllardır, paleontologlar tuhaf şekilde kırışmış dişleri ve birkaç kemik parçası sayesinde biliyorlardı. Mayıs ayında düzenlenen bir basın toplantısında Sereno buraya yeniden düzenlediği korkutucu bir hayvan kafatası getirmişti - onların temel sorusunun ne olacağını biliyordu: Bu, en büyükleri miydi?

di? Sereno bundan emin olamadığını belirtiyor. "Bu konuda tartışmaya girmek istemiyorum; bu bazı nedenlerden saçma. Örneğin, hayvanın tamamı elimizde değil; ayrıca en büyük demekle neyi kastediyorsunuz; en uzun mu yoksa en cüsseli olan mı?" 1,5 m uzunluğundaki kafatası en büyük *T. rex*'inkinden yaklaşık 7,6 cm daha uzun ve *Giganotosaurus*'la neredeyse aynı, ancak Sereno, Fas'ta bulunan örneğe ait herhangi bir kol ya da kuyruk kemiğine sahip değil.

Bununla birlikte, en büyük etobur dinozorlar arasında üçlü bir karşılaştırma oldukça ilginç sonuçlara götürüyor. Bunun büyük olasılıkla maksimum büyüklük ifade ettiğini belirten Sereno, "Şu anda elimizde 13,7-15,2 m uzunluğunda üç hayvan var, daha büyüğünü hiç görmedik ve bu büyüklüğe de birbirinden bağımsız nesillerde rastlıyoruz" diyerek devam ediyor. Dış görünüşlerindeki benzerliğe rağmen, *Carcharodontosaurus*'un *T. rex*'le herhangi bir yakınlığı yoktu. *T. rex*, günümüzde hâlâ kuş olarak varlığını sürdüren, kısa boylu ama sağlam yapılı, konik dişli, ince kollu maniraptor olarak bilinen gruba ait bir tür; oysa ki, uzun kolları, dar kafası ve kalın dişleriyle *Carcharodontosaurus*, daha küçük olan *Allosaurus*'u da içeren iki ayak-

lı marauderlerin bir başka kolundan geliyor. Diğer yandan Sereno onun, daha az bilinen Kuzey Amerikalı dinozor türü olan dev *Acrocanthosaurus*'la ve ayrıca Güney Amerikalı bir tür olan *Giganotosaurus*'la yakın akraba olduğunu bulguladı.

90 milyon yıl önce üç ayrı kıtada yaşamış olan bu dinozorların birbirleriyle bu kadar benzer olduklarını görmek şaşırtıcı. Kıtalar birbirinden en az 60 milyon yıl daha önce ayrılmaya başlamıştı. Pangaea kitası, kuzeyde Laurasia ve güneyde Gond-

wana olarak adlandırılan kara parçacıklarına bölündü ve bunlar daha sonra Kuzey Amerika ve Asya, Güney Amerika ve Afrika olarak ayrıldılar. Paleontologlar, bu bölünmelerin dinozorları birbirinden ayırdığını ve ayrı bölgelerde gelişmeye zorladığını düşünüyor. Sereno'ya göre, Laurasia ve Gondwana on milyonlarca yıl boyunca, belki de Orta Amerika ve Batı Avrupa'da bulunan kısa ömürlü adalar zinciriyle zayıf şekilde birbirine bağlıydı. Böylece, *Carcharodontosaurus*'un yakın ataları ve akrabaları, kuzey ve güneydeki bölgeler arasında dolaşmış olabilirler.

Sereno, jeologların, kıtaların yerlerini çok iyi şekilde gösteren haritalar çıkardıklarını, ancak bunların kıyı çizgilerini kesin olarak belirtmediklerini de kabul ettiklerini söylüyor.

Afrika'daki yeni buluntu Sereno'ya, ancak 90 milyon yıl öncesinden başlayarak, kıtaların birbirinden yeterince ayrıldıklarını ve bu yüzden başka yerlerde rastlanmayan bir fauna geliştirdiklerini düşündürüyor. Örneğin *T. rex* gibi (türüne has) tekil (unique) bir hayvan, ancak bu şekilde Amerika'nın ortamında kendini göstermeye başlayabilir.

Zimmer, K., *Dinosaur*, Ocak 1997
Çeviri: Bezen Hindistan